

В. Антоненко, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

**ДЕНЕЖНАЯ РЕФОРМА 1922 – 1924 ГГ.: СОВРЕМЕННАЯ ИСТОРИОГРАФИЯ ПРОБЛЕМЫ**

*В статье анализируются российские и украинские историко-экономические исследования начала XXI в. по истории денежной реформы 1922–1924 гг., определяются основные тенденции современной историографии проблемы.*

*Ключевые слова: нэп, денежная реформа, историография, финансовая политика, Г.Я. Сокольников.*

V. Antonenko, Graduate student

National Taras Shevchenko University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

**THE MONETARY REFORM OF 1922 – 1924: MODERN HISTORIOGRAPHY OF THE PROBLEM**

*Russian and Ukrainian historical and economical researches of the early XXI century concerning the history of the monetary reform of 1922–1924 are analyzed in the article. The basic features of the modern historiography of the problem are also defined.*

*Key words: NEP, monetary reform, historiography, financial policy, G.Ya. Sokol'nikov.*

УДК94(73)"2001/...":327(5+7)

Б. Гончар, д-р іст. наук, проф.  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ,  
Ю. Гончар, канд. іст. наук, доц.  
КНПУ ім. М. Драгоманова, Київ

## **"СИЛОВА ДИПЛОМАТИЯ" США В АЗИЙСКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ ЗА ПРЕЗИДЕНТСТВА Б. ОБАМИ**

*Аналізується військова стратегія адміністрації Б. Обама в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Розкривається зміст американських концепцій "зміщення точки опори" до Азії та "відновлення балансу" в Азії.*

*Ключові слова: США, адміністрація Б. Обама, Азійсько-Тихоокеанський регіон, концепції, військова стратегія.*

Наприкінці 2011 р. і на початку 2012 р. адміністрація Барака Обама виступила з серією заяв про геополітичну ініціативу "зміщення точки опори" до Азії (pivot to Asia) та перенацілювання стратегічних пріоритетів США на Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР) під гаслом "відновлення балансу" (rebalancing). Нові акценти в зовнішній політиці Вашингтона засвідчують намір розширити та інтенсифікувати вже й так значну роль США в АТР, особливо в південній частині цього регіону. Для досягнення цієї мети адміністрація Б. Обама мала намір підвищити значення АТР у військовому плануванні, зовнішньополітичних і економічних заходах США. Виступаючи 17 листопада 2011 р. в парламенті Австралії, американський президент розкрив основні ідеї "зміщення точки опори" до Азії [1]. Сполучені Штати, підкреслив Б. Обама, "були і завжди будуть тихоокеанською державою", яка мусить враховувати "безмежний потенціал Азійсько-Тихоокеанського регіону". Тому США мають намір "відігравати більшу і довготривалу роль у формуванні цього регіону і його майбутнього".

Особливу увагу президент приділив військовій складовій політики США. Відзначаючи необхідність зміцнення й модернізації американських військових позицій в АТР, Б. Обама стверджував: "... Ми направимо необхідні ресурси на підтримку нашої сильної військової присутності у цьому регіоні. Ми збережемо нашу унікальну здатність проєкціювати силу і стримувати загрози миру".

Визнаючи необхідність скорочення військового бюджету через фінансово-економічні ускладнення, зокрема, через виснажливі війни в Іраку та Афганістані, Б. Обама вважає за потрібне зберігати та розширювати військові зобов'язання Вашингтона в АТР. "Із завершенням сьогоденних війн (маються на увазі війни США в Іраку та Афганістані – автори), я дав розпорядження моїй команді з національної безпеки зробити нашу присутність і місію в Азійсько-Тихоокеанському регіоні вищим пріоритетом – заявив президент США. – І, як наслідок, скорочення оборонних витрат США не відбудеться, і я повторюю, не відбудеться за рахунок Тихоокеанської Азії" [1].

Перенацілювання стратегії США на АТР пов'язане, перш за все, з тим, що центр ваги світової економіки і міжнародної політики переміщується з Атлантики до Тихого океану, де знаходяться країни, які найбільш динамічно розвиваються навіть в умовах сучасної глобальної кризи. Особливо важливу роль відіграють азійські "центри сили" – Китай та Індія, яка примикає до АТР. Після 2000-го року Азія стала для Сполучених Штатів найбільшим джерелом імпорту (32,2% світового імпорту) і другим за величиною ринком експорту (23,5% світового експорту) після Північноамериканського регіону (26,6% світового експорту) [2].

Як найбільш населена частина світу і найбільш швидко зростаюча економічна зона Азія очікувано стане навіть більш життєвою для процвітання США в майбутньому. Вашингтон посилює участь у процесах регіональної інтеграції в АТР, демонструючи прагнення зміцнити тут свої економічні позиції, отримати ширший доступ на ринки країн, що розвиваються і, перш за все, на китайський. США активізували відносини з АСЕАН, відновили діяльність у Східноазійському самміті, брали активну участь у самміті Азійсько-Тихоокеанського економічного співтовариства, досягли значного успіху у створенні Транстихоокеанського партнерства тощо.

Особливе занепокоєння американського керівництва викликають проблеми безпеки регіону, де посилюється нестабільність, зростає загроза поширення ядерної зброї, з'являються осередки радикалізму і тероризму. Стабільність регіону ускладнюється низкою історичних і територіальних суперечок, у які втягнута більшість країн регіону. В Східно-Китайському морі Китай і Японія претендують на континентальний шельф, де є поклади газу, сперечаються через приналежність островів Сенкаку, які знаходяться під управлінням Японії. Ці суперечки торкаються і США, які мають з Японією Договір про взаємну безпеку. Намагання Пекіна воз'єднатися з Тайванем також ускладнюються американсько-тайванськими союзами зв'язками. У Південно-Китайському морі Китай сперечається з В'єтнамом, Індонезією, Брунеєм, Малайзією, Філіппінами через приналежність

© Гончар Б., Гончар Ю., 2014

Парасельських островів та островів Спратлі. Зберігаються суперечності між Китаєм і Індією. Зростання конфліктності провокує нарощування військових приготувань країнами регіону, особливо Китаєм. Такий розвиток подій сприймається у США як загроза їхнім національним інтересам. У документі американського міністерства оборони "Національна військова стратегія Сполучених Штатів Америки – 2011. Перенацілювання військового лідерства Америки" підкреслюється: "Стратегічні пріоритети й інтереси нації все більше пов'язані з Азійсько-Тихоокеанським регіоном. Частка глобального багатства регіону збільшується, забезпечуючи зростаючі військові запити. Це спричиняє швидку зміну архітектури безпеки регіону, створюючи нові виклики і загрози для нашої національної безпеки і лідерства" [3].

Особливе занепокоєння Вашингтона викликає зростаюча активність зовнішньої та оборонної політики Пекіна, що є наслідком збільшення економічної та геополітичної ваги Китаю. Безпрецедентне економічне зростання, а також успішне протистояння наслідкам світової економічної кризи, дали Пекіну можливість значно розширити його участь у важливих міжнародних економічних і політичних процесах. Посилюється і військова могутність Китаю. Адже КНР швидкими темпами створює міжконтинентальні балістичні ракети, здатні нести ядерні боезаряди, стратегічну авіацію, сучасний океанський військово-морський флот, системи космічної зброї. Нарощування Китаєм військового потенціалу та розширення його геополітичного впливу зокрема, через активізацію участі в таких регіональних механізмах, як АСЕАН, АТЕС, ШОС тощо, свідчить про намір Пекіна перетворити свою державу на провідну регіональну силу у Східній Азії. Тим самим Китай, на думку американських стратегів, кидає виклик Сполученим Штатам у АТР. У Вашингтоні розуміють, що в довготривалій перспективі поява Китаю як геополітичної сили може реально впливати як на економіку, так і на безпеку США. Так, представники Пентагону переконані, що "тривале економічне піднесення Китаю протягом десятиріч очікувано сприятиме його військовій модернізації та експансії його інтересів у межах і поза межами регіону" [3].

Вже на рубежі XX – XXI ст. стало очевидним, що США втрачають як глобальне, так і регіональне лідерство. Беззастережне економічне домінування США в Азії минуло. "США повинні визнати, що їхній вплив зменшився після того, як Азія стала економічно динамічною", – відзначають американські аналітики К. Бейкер і В. Глоссерман [4]. Одночасно, недостатня увага попередніх адміністрацій Б. Клінтона і Дж. У. Буша до економічних проблем регіону та до розвитку політичних відносин з азійськими країнами, антиісламська риторика Вашингтона під час антитерористичних заходів, непопулярні війни в Іраку і Афганістані – усе це спричинило зменшення ролі США у світовій політиці й ослабило політико-дипломатичний вплив США в АТР. Радник президента Обама з національної безпеки Том Донілон, пояснюючи причини "відновлення балансу" в АТР, відзначив, що Сполучені Штати приділяли надто багато уваги різним іншим регіонам, включаючи Близький Схід, недооцінюючи АТР, який врешті став американським "ключовим географічним дисбалансом" [5].

"Відповідь" США на проблеми в АТР була традиційною – перехід до "дипломатії присутності" – нарощування в регіоні американської військової сили. Вашингтон почав виділяти більше ресурсів для АТР ще з 1997 р., коли до острова Гуам було переведено з Європи атомний підводний човен. На о. Гуам і території Японії за

президентства Б. Клінтона і Дж. У. Буша були розміщені практично всі типи військово-морських і військово-повітряних збройних сил США. Підписавши в 2005 р. "Стратегічну рамкову угоду" з Сінгапуром, США взяли участь у розбудові військово-морської бази в Чанджі для розміщення там свого авіаносного з'єднання. Адміністрація Буша зміцнила військове співробітництво з Японією і Філіппінами, направила додатковий авіаносець на Тихоокеанський театр військових дій (ТВД). У 2005 р. Пентагон оголосив про намір США розмістити 60% американських субмарин в Азії. Незважаючи на війну в Іраку і Афганістані, військове фінансування Тихоокеанського ТВД залишалося на високому рівні [6, 78]. Усе ж стратегічні ініціативи адміністрації Б. Обама були націлені на масштабніше, більш різке зростання військової діяльності США в АТР.

Адміністрація Барака Обама, яка прийшла до влади на початку 2009 р., проголосила головною метою своєї зовнішньої політики відновлення глобального лідерства США шляхом зміцнення їх геополітичних позицій в різних регіонах світу. АТР, як вже відзначалося, посів провідне місце в системі регіональних пріоритетів зовнішньої політики Обама.

Загальні підходи Б. Обама до відносин з азійськими країнами намітилися ще під час передвиборчої президентської кампанії. В програмній статті Обама, надрукованій у "Форейн афферс", а також у платформі Демократичної партії 2008 р. говорилося про "зобов'язання" США в Азії, які "ґрунтуються на збереженні міцних відносин з такими союзниками як Японія, Австралія, Південна Корея, Таїланд, Філіппіни та поглибленні зв'язків з демократичними партнерами подібними Індії" [7].

Наголошувалося також на необхідності створення ефективної інфраструктури за участю країн Східної Азії в протидії "транснаціональним загрозам". Щодо відносин з КНР, то Обама пообіцяв: "Я буду заохочувати Китай, як зростаючу силу, відігравати відповідальну роль у вирішенні спільних проблем XXI століття. Ми будемо змагатися з Китаєм у одних сферах і співробітничати в інших" [8].

Прийшовши до влади, адміністрація Б. Обама виявляла зростаючу зацікавленість до участі в азійських справах, намагалася зміцнювати зв'язки з союзниками і партнерами, а також співробітництво з Китаєм у двосторонніх, регіональних і глобальних питаннях. Вона демонструвала намір розглядати Китай як рівноправного партнера, відносна важливість якого в АТР зростає. Перший закордонний візит держсекретар США Г. Клінтон здійснила навесні 2009 р. до Японії, Республіки Корея та Китаю. В листопаді цього ж року до країн АТР здійснив поїздку президент Б. Обама. В Китаї він провів переговори з головою КНР Ху Цзіньтао і прем'єром Держради КНР Вень Цзя-бао. В прийнятій Спільній заяві було проголошено наміри двох країн створити "позитивну всеосяжну" співпрацю XXI століття. Ще раніше у квітні 2009 р. на зустрічі Б. Обама і Ху Цзіньтао на самміті Великої 20-ки дві сторони вирішили заснувати "Американсько-китайський стратегічний і економічний діалог".

Слід відзначити, що більшість заходів у рамках переміщення центру тяжіння інтересів США до АТР, та "відновлення балансу" сил є продовженням і розширенням політики, яку здійснювали попередні американські адміністрації, як і початкова адміністрація Б. Обама. Так, представники дослідницької служби Конгресу США підкреслюють: "Зростаюча увага адміністрації до Азійсько-тихоокеанського регіону є значною мірою зміною в засобах (тобто, рівнем ресурсів і лідируючої уваги до цієї частини світу), аніж зміною політичних цілей.

Основні інтереси США в регіоні, включаючи стабільність, свободу навігації, вільне здійснення торгівлі, сприяння демократії та правам людини, суттєво не змінилися. Окрім цього в основі азіатсько-тихоокеанської політики Обама є довготривала увага до подолання напруженості в китайсько-американських відносинах, намагання у той же час поглибити інтеграцію Китаю в міжнародне співтовариство" [2]. Але після 2011 р. з'явилося кілька нових аспектів азіатської стратегії США. Серед них варто відзначити: "нові військові пріоритети і розгортання, безумовно більш інтегрований і цілісний регіональний підхід до Азіатсько-Тихоокеанського регіону, а також таке бачення географії регіону, що включає Індійський океан" [2].

В контексті "відновлення балансу" адміністрація Обама фактично подвоїла зусилля попередніх адміністрацій в нарощуванні військової присутності в АТР [6]. Міністерство оборони США заявило про продовження розгортання в Тихому й Індійському океанах 11 авіаносців. До 2020 р. в акваторію Тихого океану буде передислоковано 60% американських військово-морських сил. Протягом наступних п'яти років у регіоні Тихого океану буде збільшена кількість військово-повітряних сил США. Пентагон передає в розпорядження Тихоокеанського командування новітні види озброєння, включаючи субмарини, винищувачі п'ятого покоління, такі як F-22-s і F-35-s, а також розвідувальні платформи. Поширюється система радарів і протиракетної оборони у відповідь на небезпечну і дестабілізуючу поведінку Північної Кореї. "Президент Обама зробив модернізацію оборонних позицій Америки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні вищим пріоритетом, – підкреслюється в передвиборчій платформі Демократичної партії в 2012 р. – Ми дотримуємося зобов'язань у підтримці й поглибленні партнерства з нашими союзниками в регіоні: Австралією, Японією, Новою Зеландією, Філіппінами, Південною Кореєю і Таїландом. Ми зберігаємо сильну присутність у Японії і на Корейському півострові, щоб стримувати і попереджувати провокації з боку таких країн як Північна Корея, одночасно збільшуючи нашу присутність у Південно-Східній Азії та в Австралії" [9].

Кількісно і якісно збільшується американська військова присутність у Австралії. Тут, на військовій базі поблизу міста Дарвін до 2016 р. будуть розміщені 2500 американських морських піхотинців (250 чоловік у 2012 р.) за ротаційним принципом на шість місяців. Заплановано відкрити для ВМС США військово-морську базу Стерлінг, що знаходиться на австралійському узбережжі Індійського океану. Американські військові літаки отримують більший доступ до австралійських аеродромів.

Усе більшу роль у військових приготуваннях США відіграють Сінгапур і Філіппіни. На 2013 р. було заплановано розмістити 4 прибережні бойові кораблі США на військово-морській базі Сінгапуру. Військове співробітництво США з Філіппінами передбачає розміщення американської розвідувальної авіації та більший доступ американців на військові бази на їх території. В 2012 р. розпочалися переговори про відновлення військової бази в Субік-Бей, яка в другій половині XX ст. була головним форпостом США в регіоні (в 1992 р. місцевий парламент прийняв рішення про закриття бази).

Особливу увагу адміністрація Обама приділяє зміцненню і розширенню оборонних зв'язків з країнами-союзниками регіону. Так, американський міністр оборони Леон Панетта, говорячи про відновлення і розширення зобов'язань США в АТР, підкреслив: "Сутністю нашого відновлення балансу є модернізація нашої існуючої ме-

режі союзів безпеки і партнерства в регіоні, а також нові відносини з питань безпеки" [10]. Сполучені Штати намагаються спонукати своїх союзників, щоб вони брали на себе більшу відповідальність за безпеку регіону.

Нового змісту набули військово-політичні союзи Вашингтона з Японією та Південною Кореєю. США надають силам самооборони Японії допомогу в здійсненні військових операцій поза межами її території, а також зміцнюють військові сили Республіки Корея. Якщо адміністрація Дж. У. Буша вивела з Південної Кореї 40% американських військ і зменшила масштаби і частоту військових навчань американських і південнокорейських збройних сил, то адміністрація Б. Обама повернула цю тенденцію у зворотному напрямку. Була збільшена кількість американських військовослужбовців і військової техніки на півострові і розширене оборонне співробітництво Вашингтона і Сеула. Намагаючись подолати історичні суперечності між своїми союзниками, Сполучені Штати "продовжують працювати з Японією і Південною Кореєю щоб допомогти у зміцненні зв'язків безпеки між ними, посилити військове співробітництво і зберегти регіональну стабільність" [3].

Адміністрація Б. Обама сприяла формуванню військово-морської коаліції в Південно-Китайському морі. Доповнюючи зв'язки США з Філіппінами і В'єтнамом, Японія підписала договір про стратегічне партнерство з двома країнами, розширюючи їх оборонне співробітництво і військові обміни. В 2012 р. австралійські, японські і південнокорейські військові вперше брали участь у щорічних американсько-філіппінських військових навчаннях "Балікатан" ("плече до плеча").

Таким чином внаслідок реалізації стратегії "відновлення балансу" американські військові сили будуть дислоковані в АТР більш широко і охоплюватимуть значну територію, що дасть їм можливість діяти як силам швидкого реагування. Поєднання військово-морських сил, морської піхоти і ВВС, а також розташування їх за ротаційним принципом дозволяє формувати менш затратні і мобільні військові об'єднання, здатні діяти автономно і на великих відстанях. Одночасно американське військове керівництво розраховує на активне залучення до спільних дій в забезпеченні безпеки союзників і партнерів.

Особливістю політики "відновлення балансу" в АТР є те, що вона спирається на військові, дипломатичні та економічні ініціативи, як складові частини одного пакету заходів. Адміністрація Б. Обама демонструє більш інтегрований підхід до регіону, в якому різні засоби сили і впливу використовуються більш зважено і узгодженим способом. Так, прикладом скоординованих дій Білого дому, міністерства оборони і держдепартаменту може бути їх спільна пропозиція бюджету на 2013 рік, що має на меті запобігти скороченню військових видатків США на АТР, на відміну від інших регіонів [2].

Іншим новим елементом політики адміністрації Обама стало ширше географічне бачення АТР, що включає прибережні райони Південної Азії. Такий підхід визначається стратегічною важливістю енергетичних ресурсів і торгівлі, що здійснюються через Індійський океан і Малакську протоку до промислових центрів Східної Азії (50% світових контейнерних перевезень і 70% нафти і бензину) [2]. Зростаюче стратегічне суперництво між Китаєм і Індією перетворює субрегіон Індійського океану на важливий об'єкт американської політики "зміщення точки опори" до Азії. Оголосивши Індію новим союзником, адміністрація Обама засвідчила намір будувати довготривалі відносини з Індією у сфері економіки і безпеки. Індія

поступово відходить від традиційного принципу неприєднання до міжнародних військових союзів.

Новими союзниками США в регіоні оголошено В'єтнам, Шрі-Ланку і навіть Непал. Військове відомство США розпочало діалог з В'єтнамом про повернення американських кораблів на базу в Камрані, яку Росія з економічних міркувань залишила в 2002 р. У серпні 2011 р. вперше за 40 років відбувся візит американських військових кораблів у В'єтнам. Тоді ж дві країни підписали меморандум взаєморозуміння відносно оборонного співробітництва. Сполучені Штати зміцнюють також співробітництво з Камбоджею, з якою з 2011 р. організують щорічні військово-морські навчання.

Стратегія "відновлення балансу" має на меті збереження і посилення глобального лідерства Америки за допомогою підтримки вигідного для США балансу сил у АТР і світі в цілому. США демонструють прагнення за допомогою "силової дипломатії" встановити військовий контроль над вибухонебезпечним регіоном і нівелювати чи обмежити вплив нових регіональних "центрів сили", зокрема Китаю. При цьому США заперечують, що усі їх зусилля мають антикитайський підтекст, але військово-морське будівництво і підбір американських союзників дозволяють стверджувати, що мова йде про створення Сполученими Штатами системи баз і союзів, що оточують Китай. Американська стратегія "оточення Китаю" доповнюється планами Пентагону створити глобальну за масштабами систему протиракетної оборони, яка здатна паралізувати можливості балістичної зброї Китаю. "Силову дипломатію" Вашингтона справляє подразнюючий вплив на Пекін. "Для Вашингтона неможливо ігнорувати співробітництво з Китаєм у регіоні [АТР – автори], але його зміцнілі військові позиції та інтенсивні військові навчання, без залучення Китаю, зашкодили взаємній довірі, – Відзначає дослідник з Китайського інституту міжнародних відносин Шен Ясмей. – Тісніші військові зв'язки з азійськими союзниками, особливо з країнами, які мають спільні територіальні домагання з Китаєм, посилюють стурбованість відносно американського втручання в регіональні проблеми" [11]. І дійсно, аналізуючи "силову дипломатію" США в АТР, представник міністерства оборони Китаю Чен Яншен заявив, що будь-який рух у бік зміцнення військових союзів у регіоні відображає "менталітет холодної війни" і є "шкідливим для взаємної довіри і співробітництва між країнами в регіоні" [2]. Заходи Вашингтона, спрямовані на реалізацію стратегії "відновлення балансу" в Азії, сприймаються Пекіном як практичні кроки до стримування і обмеження регіонального впливу Китаю, що не може не посилювати напруженість у двосторонніх відносинах. Нарощування американського військового потенціалу в АТР може викликати і викликає більшу недовіру в Китаї та створює міжнародну напругу. Дослідники із Інституту Брукінгса визнають: "Стратегія відновлення балансу в Азії має сенс, але створює ризик того, що Вашингтон не зможе спростувати китайські підозри, які можуть ще більше ускладнити американсько-китайські відносини" [12].

Незважаючи на значні зусилля адміністрації Обами щодо тіснішої співпраці з Китаєм, відносини між двома державами не були простими. Окрім збереження "традиційних" суперечностей у відносинах США і КНР (китайська торгівельна експансія на американський ринок, проблеми Тайваню, Тибету і прав людини в Китаї) полем протистояння стало Південно-Китайське море, де у відповідь на досить жорстку і непоступливу позицію Пекіна у територіальних суперечках, Вашингтон став на сторону країн із Асоціації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Одночасно США закликали усі сторони вирішувати свої територіальні суперечки у відповідності з

міжнародними законами і, зокрема, Конвенцією ООН з міжнародного права. Значну напруженість у регіоні викликало одностороннє проголошення Пекіном особливої зони повітряної оборони у Східно-Китайському морі в листопаді 2013 р., що було сприйняте Сполученими Штатами та їхніми союзниками як демонстрація Китаєм сили в АТР. Віце-президент США Джо Байден, який у грудні 2013 р. відвідав Японію і Південну Корею, висловив стурбованість китайською спробою односторонньої зміни статус-кво Східно-Китайського моря. Виступаючи в Манілі, держсекретар США Джон Керрі в грудні 2013 р. заявив, що Сполучені Штати не погоджуються з проголошеною Китаєм особливою зоною повітряної оборони у Східно-Китайському морі і "не визнають її". "Зона не повинна встановлюватися, а Китай повинен утримуватися від здійснення подібних односторонніх дій будь-де в регіоні і, особливо, в Південно-Китайському морі" [13].

Дії Китаю оцінюються багатьма американськими аналітиками як ознака зростаючої самовпевненості та наступальності зовнішньої політики Пекіна. Але значного погіршення у відносинах у США і Китаю вдалося уникнути, що певною мірою відображає зрілість американсько-китайських відносин і тривале бажання лідерів обох країн утримувати суперечності у рамках. Регулярні зустрічі на вищому рівні створили сильні стимули для стабілізації відносин і визначили сфери співробітництва, хоч подальше втілення цих намірів часто зазнавало невдачі. Зокрема, адміністрація Обами докладала значних зусиль щодо залучення Китаю до співробітництва з денуклеаризації Корейського півострова, мирного вирішення іранської ядерної проблеми, забезпечення стабільності й безпеки Афганістану та припинення конфлікту в Судані. Одночасно США підтримували з Китаєм стратегічний діалог безпеки і співробітництва з таких проблем як антипіратство і морська безпека.

В цілому сучасна "силова дипломатія" США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні має досить суперечливий характер. Стратегія "відновлення балансу" направлена на забезпечення американського домінування в АТР за допомогою підтримки вигідного для США балансу сил. США демонструють прагнення обмежити регіональний вплив Китаю, встановити контроль над вибухонебезпечним регіоном для непоширення зброї масового ураження, боротьби з тероризмом, поширення демократії та американських цінностей. У той же час провідна роль Пентагону в розробці стратегічних контурів політики США в АТР призводить до широкої милітаризації регіону, що не сприяє його стабільності.

#### Список використаних джерел

1. Remarks By President Obama to the Australian Parliament [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament>.
2. Pivot to the Pacific? The Obama administration's "rebalancing" toward Asia. Congressional Research Service March 28, 2012/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fac.org/sgp/crs/natserc/R42448.pdf>.
3. The National Military Strategy of the United States of America 2011/ Redefining America's Military Leadership [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.jcs.mil/content/files/2011-02/020811084800\\_2011\\_nms\\_08\\_FEB\\_2011.pdf](http://www.jcs.mil/content/files/2011-02/020811084800_2011_nms_08_FEB_2011.pdf).
4. US alliances in Asia: Doing more with less // Pac Net №12. Pacific Forum CSIS. Honolulu, Hawaii. [Електронний ресурс] – Режим доступу: P.g. Pac 1312. Q pdf – Dobe Reader.
5. Remarks by Tom Donilon, national security advisor to the president: "The United States and the Asia-Pacific in 2012". [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/03/11/remarks-tom-donilon-national...>
6. Ross P. The problems with the Pivot. Obama's new Asia Policy is unnecessary and counterproductive // Foreign Affairs. November/December, 2012. – P. 20-82.
7. Democratic National Platform. 2008. Renewing America's promise [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.democrats.org>.
8. Obama Barack. Renewing America's Leadership // Foreign Affairs. July/August, 2007 [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://www.foreignaffairs.org/20070701faessay86401-BarackObama-renewing-American-leadership>.

9. Moving America forward. 2012. Democratic National Platform. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.assets.dstatic.org/dncplatform/2012.national-platform>.

10. The force of the 21 st century. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.defense.gov/speeches/speech.aspx?speechID=1742>.

11. China daily. August 3, 2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.china.org.cn/world/2012-08/03/content\\_26113184.htm](http://www.china.org.cn/world/2012-08/03/content_26113184.htm).

Б. Гончар, д-р ист. наук, проф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,

Ю. Гончар, канд. ист. наук, доц.

КНПУ ім. М. Драгоманова, Київ, Україна

12. Indyk M.S., Libertal G., O'Hanlon M.E. Scoring Obama's foreign policy // Foreign Affairs. May/July 2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.metu.edu/tz/~utuba/Induk.doc>.

13. Remarks. John Kerry, Secretary of state, department of Foreign Affairs Manila, Philippines. December 17, 2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.state.gov/secretary/remarks/2013/12/218835.htm>.

Надійшла до редколегії 12.02.14

## **"СИЛОВАЯ ДИПЛОМАТИЯ" США В АЗИАТСКО-ТИХООКЕАНСКОМ РЕГИОНЕ В ПЕРИОД ПРЕЗИДЕНТСТВА Б. ОБАМЫ**

*В статье анализируется военная стратегия администрации Б. Обамы в Азиатско-Тихоокеанском регионе. Раскрывается содержание американских концепций "смещение опорной точки" в Азию и "возобновление баланса" в Азии.*

*Ключевые слова: США, администрация Б. Обамы, Азиатско-Тихоокеанский регион, концепции, военная стратегия.*

B. Gonchar, Doctor of History, Prof.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,

Yu. Gonchar, PhD (equiv. in History), Associate Prof.

M. Dragomanov National Pedagogical Univ. of Kyiv, Kyiv, Ukraine

## **THE USA "DIPLOMACY OF FORCE" IN THE ASIA-PACIFIC REGION UNDER THE PRESIDENCY OF B. OBAMA**

*The article examines B. Obama administration military strategy to the Asia-Pacific region. It analyzes the substance of American concepts "pivot" to Asia and "rebalancing".*

*Key words: USA, B. Obama administration, Asia-Pacific region, concepts, military strategy.*

УДК 94(477) "1992-1995"

Н. Гузь, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

## **ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА РАДИ ЄВРОПИ**

*Досліджується початковий етап співпраці України та Ради Європи в 1992–1995 рр., визначаються основні зовнішньополітичні орієнтири незалежної України.*

*Ключові слова: геополітичне положення, зовнішня політика, співпраця, Україна, Рада Європи.*

Після проголошення незалежності Україна стала повноправною учасницею міжнародних відносин. З огляду на глибоку політичну та соціально-економічну кризу, в якій опинилася молода держава на початку 90-х років XX століття, Україна потребувала розробки стратегії і тактики своєї зовнішньополітичної діяльності. Надважливим завданням у цей період для України було налагодження плідного, взаємовигідного співробітництва з іншими державами та використання кращого їхнього досвіду в політичному, економічному та суспільному розвитку. Геополітичне положення України визначали наступні чинники: розміщення країни у центрі глобального поясу найвищого політичного та соціально-економічного розвитку; проходження територією України так званих "розколів" між західнохристиянським і східнохристиянським та ісламським цивілізаційними об'єднаннями; розташування України між європейською та азійською системами, а також її входження у так званий "євразійський діаметр" (Португалія – Франція – Німеччина – Польща – Україна – Росія – Китай – Бірма – Таїланд – Малайзія – Сінгапур); середнє положення України між євроатлантичною зоною інтеграції та Російською Федерацією. В зв'язку з цим українську геостратегію почали визначати три основні орієнтири зовнішньополітичних взаємодій, а саме: євразійський (Росія та СНД), західний (Польща, Західна Європа та США) та південно-східний (Балкани, країни Сходу та Туреччина) [1]. Так, в період становлення незалежної держави почали розроблятися концепції зовнішньої політики України

щодо Російської Федерації, країн колишнього Радянського Союзу, а також країн Північної та Південної Америки. Почали окреслюватись перспективи політичного і економічного співробітництва України з країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Проте найбільша увага приділялася інтегруванню в європейський правовий, культурний та інформаційний простір. Прагнення України увійти до світового та європейського співтовариства простежувалося зокрема в її бажанні співпрацювати зі спеціалізованими установами та організаціями. Найавторитетнішою загальноєвропейською міждержавною інституцією була Рада Європи, заснована ще 5 травня 1949 року, в рамках якої колишні вороги в двох світових війнах стали стратегічними союзниками і партнерами [2, с.8].

Україна мала певне зацікавлення у європейському регіоні і до її національних інтересів у той період належали: становлення та розвиток як незалежної держави; повернення до європейського простору; посилення економічного та політичного потенціалу; орієнтація на інтеграцію до ЄС та поглиблення партнерства з НАТО; зміцнення партнерства з США та країнами Західної Європи; зміцнення відносин з сусідніми країнами (Польщею, країнами Балтії та Вишеградської групи), а також розвиток рівноправних відносин з Російською Федерацією. Співпраця України з Радою Європи могла допомогти задоволенню деяких національних інтересів держави. Саме тому, вже 18 грудня 1991 року Міністерство закордонних справ України звернулося до Ради Європи з пропозицією обговорити форми співпраці. У відповідь